

Чињеница да је ово правило постојало у правима неких подручја бивше Југославије омогућава судовима свих република да га уведу у правни живот, јер закон о неважности правних прописа допушта судовима да се користе правним правилима бивше Југославије без обзира на ком су се њеном подручју примењивала. Његово увођење у наше право, чини нам се, није у супротности са принципима нашег друштвеноправног поретка, већ напротив омогућава корекцију крутог правила о неодговорности лица неспособних за расуђивање за штету коју својим поступцима причине у случајевима када је та корекција потребна са разлога правичности, која свој пуни смисао треба да нађе у социјалистичком друштву и, према томе, оправдана и са становишта друштва и са становишта оштећеног. Отуда став Врховног суда НР Србије да „душевно болесна лица не одговарају за штету коју причине“, постављен као правило без изузетка у смислу немогућности да ова лица у оправданим случајевима буду обвезана да оштећеном накнаде штету, не би се могао прихватити.

Др. Живомир Ђорђевић

ЗАШТИТА ФИРМЕ ОД НЕЛОЈАЛНЕ УТАКМИЦЕ

1. — Тужилац је поднео захтев да се туженик обавезе пресудом да у смислу чл. 48 уредбе о оснивању предузећа и радњи уклони из назива своје продавнице у Београду ознаку (дућански знак) „Шик“.

Свој захтев заснива на чињеницама: (1) што је ознака „Шик“ саставни део његове фирме која је основана још 1919 и да је ту ознаку задржао и после ослобођења у фирми која је уписана у регистар привредних организација Окружног привредног суда у Сарајеву; (2) што ознаку „Шик“ користи у свом жигу за своје производе, плетену вунену, памучну и свилену робу, да је жиг регистрован код Савезне управе за проналазаштво у Београду под бројем 13770 ж 18/1956 и да поменути робу продаје на целој територији Југославије, па и у Београду; (3) што туженикова продавница, из чијег се назива тражи уклањање ознаке „Шик“, продаје, поред остале робе, и плетену вунену, памучну и свилену робу других произвођача; (4) што услед наведених околности туженик доводи потрошаче у заблуду да је сва наведена роба која се продаје у тужениковој продавници производ тужиоца, што штети угледу тужиоца, а што се види из рекламација потрошача које је тужилац примио поводом наведене робе купљене у именованој продавници мада није била у питању тужиочева роба; (5) што и сам има намеру да отвори своју продавницу у Београду.

Туженик је оспорно основаност тужиоачевог захтева, наводећи да нису испуњени услови који су претпоставка за примену чл. 48 уредбе о оснивању предузећа и радњи. У прилог тога износи следеће разлоге: (1) што су основне делатности парничних странака различите, тужиочева индустријска а туженикова трговачка; (2) што су парничне странке регистроване код различитих окружних привредних судова; (3) што је продавница у питању регистрована са ознаком „Шик“ још 1954, када је била самостална трговачка радња и да је исту ознаку задржала и 1956 када је постала

продавница туженика, те да туженик има временско првенство у односу на тужиоца који тек има намеру да отвори продавницу у Београду; (4) што тужилац није доказао свој пословни интерес за уклањање ознаке „Шик“, јер туженик у својој продавници продаје и производе тужиоца, те последице евентуалних рекламација на ту робу сноси сам тужилац; (5) што поседовање исправе о регистровању жига „Шик“ од стране тужиоца не мења ствар јер је жиг регистрован тек 1956.

Првостепени суд, пошто је утврдио да је 2 јуна 1956 у регистру привредних организација Округног привредног суда у Београду извршено брисање самосталне трговинске радње за промет текстилном галантеријом, кратком, плетеном и базарском робом „Шик“ из Београда услед припајања туженику и да је 6 јуна 1956 уписано, у исти регистар, оснивање продавнице туженог предузећа под ознаком „Шик“, као и чињеницу да је 4 децембра 1956 у регистар жигова уведен жиг за плетену робу од вуне, памука и свиле са ознаком „Шик“-индустрија трикотаже у Сарајеву, донео је, ценећи наводе странака и поднете доказе, пресуду којом се одбија захтев тужиоца.

У образложењу, првостепени суд је као разлоге за своју одлуку изнео да тужилац није доказао: да има исту основну делатност као и туженик, да је његова фирма раније регистрована јер тек има намеру да отвори продавницу у Београду, као ни свој пословни интерес за поништај фирме туженика, те да тако нису испуњени услови из чл. 47 и 48 уредбе о оснивању предузећа и радњи на које се чланове тужилац позива у свом захтеву.

На жалбу тужиоца, Врховни привредни суд, пошто је нашао да је првостепени суд повредио одредбу чл. 174 Закона о парничном поступку, јер је пропустио да самостално правно оквалификује чињеницу које је навео тужилац, преиначице је пресуду првостепеног суда и обавезао туженика да са своје продавнице уклони ознаку „Шик“.

Заснивајући своју одлуку на правним правилима о нелојалној утакмици, Врховни привредни суд је дао следеће образложење:

„Тужилац је — како је то видљиво из изнетог чињеничног стања — истичући тужбени захтев да се тужена осуди да са своје продавнице у Београду, улица Маршала Тита број 8, уклони фирму „Шик“, употребно израз „фирма“ и изричито се позвао на одредбе чл. 48 Уредбе о оснивању предузећа и радњи („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 51/53). И тужена је, противећи се тужбеном захтеву, истицала да се у овом случају нису оствариле претпоставке из чл. 48 цитиране уредбе. Следећи оваквим разматрањима парничних странака, суд првог степена пошао је са становишта да тужилац тужбом тражи заштиту фирме, па је побијану одбацујућу пресуду засновао на оцени да се нису оствариле претпоставке из одредбе чл. 48 цитиране уредбе.

Тиме је суд првог степена повредио закон. Према одредбама чл. 174 Закона о парничном поступку, суд није везан на правни основ тужбеног захтева који је евентуално навео тужилац. Тужилац је дужан да наведе чињенице из којих изводи свој тужбени захтев, а ствар је суда да чињенице подведе под одговарајући пропис материјалног права, да их самостално правно оквалификује. Притом нису одлучни ни изрази које је употребно тужилац нити одредбе на које

се он позвао, већ је од одлучне важности материјална садржина изнетих чињеница и захтева који тужилац хоће да оствари тужбом.

„Прилазећи решавању спора са тог становишта, ваља — без обзира на погрешна правна схватања тужиоца и противно схватање суда првог степена — закључити да тужилац тужбом не тражи заштиту фирме у смислу одредаба чл. 48 Уредбе о оснивању предузећа и радњи. Одредбе чл. 47 и 48 поменуте уредбе односе се на фирму предузећа као таквог, тј. на име под којим послује и којим се потписује предузеће (чл. 45 исте уредбе). Кад је неоспорно да је у овој парници тужена странка предузећа које има фирму „Галантерија“ — трговинско предузеће за промет текстилом, галантеријом, базарском робом и играчкама“, а тужилац својим захтевом не тражи поништење те фирме, нема основа за правни закључак да се ради о захтеву из чл. 48 Уредбе о оснивању предузећа и радњи.

Доследно томе, како правна разматрања парничних странака, тако и разлози побијане пресуде који су засновани на претпоставкама из споменутих одредаба Уредбе о оснивању предузећа и радњи, неодлучни су за пресуђење и стога беспредметни. Отпада, дакле, потреба да се овај суд на овом месту упусти у оцену правилности тумачења које наведеном пропису придају парничне странке и сама побијана пресуда.

„Тужилачко предузеће је навело да има од ослобођења надаље фирму „Шик“, да је под том фирмом уписано у регистар предузећа и радњи Окружног привредног суда у С., да као индустријско предузеће продаје под истом ознаком плетену робу на читавом подручју Југославије, да за своје продавнице које има у више места користи назив „Шик“; навело је даље да тужено предузеће „Галантерија“ држи у Београду, у улици Маршала Тита број 8, своју продавницу која носи назив „Шик“, да у њој продаје и плетену робу која није производ тужилачког предузећа, те да околност што продавница носи исти назив који се подудара са фирмом тужиоца, изазива пометњу код потрошача. Захтев тужиоца иде за тим да се туженој пресудом нареди да из назива своје наведене продавнице уклони реч „Шик“.

„Ради се, дакле, очито о захтеву заснованом на правним правилима о сузбијању нелојалне утакмице.

„Према правним правилима из § 11 бив. Закона о сузбијању нелојалне утакмице донетог пре 6 априла 1941 године, која се у начелу могу применити у смислу чл. 4 Закона о неважности правних прописа донетих пре 6 априла 1941 и за време непријатељске окупације, такмичар који нарочити назив или друго спољашње обележје употребљава на начин који може да створи пометњу међу купцима са фирмом или нарочитим називом предузећа односно пословне јединице којима се уобичајено или оправдано служе други такмичари, може бити тужен ради забране овакве употребе, уклањања тиме створеног неискреног стања, те, под одређеним даљним претпоставкама, накнаде делом учињене штете. Међу такве нарочите називе спадају и називи продавница предузећа.

„Оцењујући спор на основу чињеница које су међу парничним странкама неспорне и утврђене у самој побијаној пресуди, овај суд налази да су се у случају који је предмет овог суђења оствариле све чињеничне претпоставке за примену горњег правног правила.

„Тужилац је, додуше, индустријско предузеће, а тужена трговинско предузеће. Но, будући да тужилац и као производно предузеће може по постојећим прописима продавати своју робу у властитим продавницама, а обе се странке баве продајом плетене робе на тржишту које се подудара, то су парничне странке такмичари у

смислу поменутог правног правила. Неспорно је, даље, да тужилачко предузеће, како за означавање својих производа, тако и за називе својих пословних јединица, још од ослобођења употребљава израз „Шик“ који одговара његовој фирми, при чему за примену цитираног правног правила није одлучна околност што је жиг са односним називом заштитило тек 4 децембра 1956 године. С обзиром на такво чињенично стање, тужилац с основом истиче да је коришћење туженог предузећа речју „Шик“ за означавање властите пословне јединице подобно да код потрошача изазове пометњу са обележјем тужилачког предузећа, јер је назив „Шик“ за пословну јединицу туженог предузећа способан да у купца изазове предлобу да се ради о пословној јединици тужиоца и о роби искључиво његове производње. Будући да има у смислу напред цитираног правног правила првенство такмичар који је односно обележје почео раније употребљавати, а то је тужилачко предузеће јер је назив пословне јединице тужене странке у Београду, улица Маршала Тита бр. 8, уписан у регистар тек у години 1956 (ранија самостална радња престала је да постоји а и она је назив „Шик“ носила тек од године 1954), основан је тужбени захтев тужиоца. Овај га је суд стога преиначењем побјане пресуде усвојио.“

(Пресуда Врховног привредног суда Сл 892/57 од 31 децембра 1958, објављена у *Збирци судских одлука*, књига трећа, свеска трећа, под редним бројем 586.)

2. — У изнетој пресуди поставило се питање заштите фирме, њених састојака и других посебних назива и обележја предузећа. Према прописима и општим правним правилима која важе у нашој земљи, фирма предузећа, односно привредне организације, ужива заштиту по два различита основа. Први је заштита која се пружа на основу самог уписа — регистрације фирме, и други је заштита која се пружа од неког јане утакмице. Ове две врсте заштите разликују се међу собом и по својој природи и по условима који се захтевају за њихово коришћење.

Према одредбама чл. 47 уредбе о оснивању предузећа и радњи од 1953, под истом или сличном фирмом, на територији једног окружног привредног суда, не могу да буду уведени у регистар привредних организација два или више предузећа која обављају исту основу привредну делатност. О овоме се суд који води регистар брине по службеној дужности те ће, ако се за регистрацију јаве више предузећа са истом или сличном фирмом, дати првенство предузећу које је прво поднело пријаву. Из овога се види да је начело разликовања фирми, које је утврђено наведеним одредбама, уведено у јавном интересу, у интересу потрошача. Чак и када би постојала сагласност првоуписаног предузећа, суд не би дозволио регистрацију касније пријављене фирме, ако је истоветна са неком већ уписаном фирмом.

Услови за пружање заштите по овом основу су: (1) што су фирме исте или сличне; (2) што је реч о истој привредној делатности; (3) што се предузећа налазе на територији истог привредног суда (изузев радњи чије се подручје заштите фирме простире на територију места).

Горња правила допуњава одредба чл. 48 исте уредбе, предвиђајући изузетак у погледу територије на коју се простире заштита фирме по овом основу. Према овој одредби, предузеће које је прво регистровало фирму може тражити заштиту, односно брисање друге фирме, под наведеним усло-

вима, и ван територије регистарског суда, уколико докаже свој посебан пословни интерес за такво брисање. Пракса признаје да постоји такав интерес ако предузеће докаже да послује на територији целе земље или са иностранством и да услед тога долази или несумњиво може доћи до замењивања фирми.

Ова заштита пружиће се и када неко бесправно употребљава туђу фирму (а то може бити и случај нелојалне утакмице).

По овом основу суд ће одбити упис исте или сличне фирме, или ће извршити брисање касније регистроване фирме, односно забранити њено коришћење. Ово не искључује право предузећа, које је прво уписало фирму, да захтева накнаду штете. Одговарајућа правила садрже и бивши југословенски трговачки закон од 1937 (§ 46), бивши хрватски трговачки закон (§ 17) и немачки трговачки закон (§§ 29 и 30).

Други могући основ по коме се може захтевати заштита фирме јесте нелојална утакмица. Немамо позитивноправних прописа о сузбијању нелојалне утакмице. Заштита фирме по овом основу пружа се на основу правних правила из § 11 бившег закона о сузбијању нелојалне утакмице, на основу чл. 4 закона о неважности правних прописа донетих пре 6 априла 1941 и на основу општих правних правила која су прихваћена у нашем привредном праву.

Према наведеним правним правилима, предмет заштите фирме од нелојалне утакмице јесте сама фирма у целини или њени саставни делови посебно. Ти делови могу бити нарочити назив предузећа или обрта, односно филијале или продавнице, којим се предузеће или продавница на видан начин обележава да би се упадљивије разликовала од других. (Нарочити назив обележава се у нашој пракси и изразом „дућански знак“ или „шила“.) На пример, ознака „Партизан“ у фирми Предузећа за израду одеће и рубља у Београду. Оваква ознака може бити само саставни део фирме (и тада ужива заштиту и по првом основу), а може постојати и као назив продавнице или само као назив продавнице. Предузеће може имати и више продавница и за сваку различит дућански знак и сваки ће уживати заштиту. У овај појам не улазе обележја која су општеприхваћена у некој привредној грани или трговачкој бранши, као што је, на пример, израз „винара“ или „подрум“ у продаји вина, итд. Заштиту по овом основу уживају и друга спољна обележја фирме као што су специјални начин уређења продавнице (на пример, Крашове продавнице у Београду) или нарочита опрема робе (кесице за паковање са нарочитим ознакама, тубе за пасте, нарочита скраћеница адресе за телеграме, итд.). Нарочити назив не мора да буде регистрован или одобрен да би уживао заштиту. Довољно је да га предузеће стварно користи и да је познат у промету. Ову заштиту уживају и нерегистровани жигови којима се обележава роба, јер се и жиг сматра спољним обележјем предузећа. Наравно да и регистровани жиг ужива заштиту, но по основу права индустриске својине, што није предмет разматрања у вези са овом пресудом. Наиме, заштићени жиг се штити тужбом због фалсификата која претставља санкцију за повреду одређеног тужиоачевог права, док је тужба због нелојалне утакмице санкција за повреду дужности туженог — да се лојално понаша у утакмици.

Дело нелојалне утакмице у погледу фирме и спољних обележја предузећа постоји: (1) када један такмичар употребљава фирму, њен део, или друга обележја, које други такмичар уобичајено или с правом употребљава, и (2) када се ова употреба врши на такав начин да код потрошача може изазвати забуну — довести до замене са фирмом или другим нарочитим обележјем неког предузећа или радње.

При овоме, на страни нелојалног такмичара не тражи се свест, тј. знање да та обележја већ употребљава неко други. Ако су оба такмичара била у доброј вери, првенство ће се дати такмичару који је обележја предузећа почео раније да употребљава.

Да ли у погледу обележја постоји забуна или не, цени се према целокупном утиску који обележје оставља. Ова могућност се смањује, тј. мање је вероватна ако протекне низ година у којима је несметано вршена употреба ознаке од стране такмичара туженог због нелојалне утакмице.

За разлику од заштите по основу уписа, заштита фирме по основу нелојалне утакмице простира се на целу територију земље. Постоје донекле различита схватања у погледу заштите нарочитог назива или нарочитог обележја предузећа. Преовлађује тенденција прихватања ширег подручја заштите. При томе, од важности је да ли се у пословном промету такав нарочити назив или нарочито обележје може сматрати као специфично, односно као нарочито, или је постало уобичајено за такве врсте привредних јединица. Специфичним, односно нарочитим називима или нарочитим обележјима треба дати заштиту на територији целе земље. У погледу нарочитог спољнег обележја (опreme) предузећа треба ценити да ли је оно познато у промету као обележје специфично за одређено предузеће. Жиг ужива заштиту на целој територији, уколико временом не постане уобичајен назив за ту врсту робе (на пример, наша судска пракса сматра да је „Фрушкогорски бисер“ уобичајено обележје врсте и није му дала заштиту).

Предузеће које трпи нелојалну утакмицу има на расположењу грађанскоправне тужбе којима може да заштити своје интересе. Оно може подићи тужбу ради забране даљег вршења нелојалне утакмице (забрана даље употребе). Њоме може да захтева да нелојални такмичар престане са употребом фирме тужиоца или њеног дела, односно нарочитог назива или нарочитог обележја. При томе, тужилац не мора да доказује да је наступила пометња у погледу предузећа услед наведених радњи. Довољно је да таква могућност постоји. Такође, не тражи се намера на страни туженог предузећа. Довољно је да је знало или морало знати за могућност изазивања пометње међу потрошачима. Услов за подизање тужбе је по самој природи ствари, да постоји опасност даљег вршења нелојалне утакмице. Уколико је та опасност отклоњена пре подизања тужбе, истој нема више места (друго је питање накнаде евентуалне штете).

Ова тужба садржи обично у себи и тужбу за уклањање стања створеног нелојалном утакмицом. Ово ће нарочито бити случај ако су оба предузећа регистрована код суда који расправља спор. До уклањања стања створеног нелојалном утакмицом може, међутим, доћи и у извршном поступку на основу извршне пресуде о забрани даљег вршења нелојалне утакмице.

Поред ових, повређено предузеће може подићи и тужбу за накнаду штете. Овде такође није нужно доказивати намеру вршења нелојалне утакмице, већ је довољно да је тужени знао или морао знати за последице својих радњи.

Најзад, правним правилима се предвиђа и посебан случај када се нелојална утакмица у погледу наведених обележја предузећа врши са знањем самог предузећа (односно власника). Такви се случајеви најчешће јављају када реномирана страна фирма допусти домаћем предузећу коришћење њених ознака, а ово не обележи на довољно јасан начин да је у питању домаћа роба (порекло робе). У таквом случају тужба се може подићи и против предузећа (односно фирме или власника) које је дозволило употребу свог обележја и против предузећа које се њима на нелојалан начин служи.

3. — У спорном случају Врховни привредни суд је исправно поступио када је преиначио пресуду првостепеног суда којом се одбија захтев тужиоца и дао места заштити против нелојалне утакмице.

Правна правила на којима је првостепени суд засновао своју пресуду јесу тачна. У спорном случају нема места брисању фирме на основу чл. 48 уредбе о оснивању предузећа и радњи, јер нису испуњени за то потребни услови. Сукоба фирми овде уствари и нема. Неспорно је да туженикова фирма гласи „Галантерија — трговачко предузеће за промет текстилом, галантеријом, базарском робом и играчкама“, те да, супротно своме погрешном правном схватању, тужилац и не тражи брисање фирме туженика, већ је, у сагласности са материјалном садржином изнетих чињеница и захтевом тужиоца, већ очигледно о захтеву заснованом на правним правилима о сузбијању нелојалне утакмице.

Стога, у смислу правила парничког поступка (чл. 147), првостепени суд је био дужан да тужбени захтев цени по његовој материјалној садржини. Пошто је несумњиво утврдио чињенице: (1) да је тужилачко предузеће, као саставни део фирме, још 1946 регистровало и нарочити назив „Шик“, који је користило и као нарочити назив (дућански знак) својих продавница, (2) да је тужено предузеће ову исту ознаку употребило као нарочити назив своје продавнице у Београду, регистроване 1956 (односно 1954 по праву претходника), (3) да се у наведеној продавници продаје роба исте врсте коју производи и тужилац, — првостепени суд је био дужан да тачно оквалификује тужбени захтев и да примени одговарајућа правна правила. Из наведених чињеница види се да је у питању захтев због нелојалне утакмице која се састоји у неовлашћеном коришћењу од стране туженика дела фирме (нарочито назива тужичевог предузећа као назива (дућанског знака) продавнице. Како је, према наведеним правним правилима која се примењују у нашој земљи, оваква радња забрањена, то је првостепени суд, на захтев тужиоца, био дужан да туженику наложи да са своје продавнице (и хартија којима се ова служи) уклони назив „Шик“.

Др. Владимир Јовановић